

УДК 343.985

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/647-649

Олександр КРИВОПУСК

викладач кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЧАС ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ ЯК ЕЛЕМЕНТ ОБСТАНОВКИ ЗЛІСНОГО НЕВИКОНАННЯ ОБОВ'ЯЗКІВ ПО ДОГЛЯДУ ЗА ДИТИНОЮ АБО ЗА ОСОБОЮ, ЩОДО ЯКОЇ ВСТАНОВЛЕНА ОПІКА ЧИ ПІКЛУВАННЯ

Важливу роль у системі криміналістичної характеристики посідає обстановка вчинення злочину. Під час розслідування злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною або особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування, перед слідчим виникає низка завдань. Одним із головних завдань є встановлення обставин, які вплинули на дії особи, яка вчинила злочин.

Аналіз складових обстановки вчинення злочину дає можливість визначити їхній вплив на інші елементи криміналістичної характеристики, такі як спосіб вчинення злочину, слідову картину та інші.

Перед розкриттям зазначених елементів обстановки злочину, передбаченого ст. 166 КК України, важливо зазначити, що серед науковців немає єдиного підходу до визначення досліджуваної дефініції та її складових частин.

Не вступаючи в наукову дискусію щодо цього, в контексті досліджуваного нами питання можна погодитись з В. О. Пелецьким, який вважає, що під обстановкою вчинення злочину в криміналістичному аспекті варто розуміти систему різних скоординованих між собою до й у момент вчинення злочину об'єктів, явищ і процесів, що характеризують місце, час, речові, природно-кліматичні, побутові та інші умови навколишнього середовища, особливості поведінки непрямих учасників протиправної події, психологічні зв'язки між ними та інші чинники об'єктивної реальності, які визначають можливість, умови та інші обставини вчинення злочину [1, с. 249].

Стосовно визначення складових частин обстановки вчинення злочин К. О. Чаплинський, О. В. Лускатов, І. В. Пиріг, В. М. Плетенець та Ю. А. Чаплинська доходять висновку, що під обстановкою вчинення злочину необхідно вважати систему різних взаємодіючих між собою до та в момент вчинення злочину об'єктів, явищ і процесів, які характеризують місце, час, речовинні, природно-кліматичні, виробничо-побутові та інші умови навколишнього середовища, а також інші фактори об'єктивної реальності, що визначають можливість, умови та деякі обставини вчинення злочину. Обстановка вчинення злочину багато в чому визначає вибір і корегує спосіб скоєння діяння, впливає на його механізм. У ній виявляються окремі важливі особистісні риси злочинця, який формує (частково або цілком) дану обстановку і пристосовується до неї [2, с. 412–413].

Важливе значення для встановлення істини у справі, на думку Н. В. Павлової та В. В. Рец, становлять місце та час вчинення злочину. Однак під час розслідування деяких злочинів визначення конкретного часу та місця їх вчинення є дещо ускладненим [3, с. 139].

Окрім того, нормами ст. 91 КПК України особу, яка здійснює досудове розслідування покладається обов'язок встановлення обставин, що підлягають доказуванню, зокрема і час вчинення злочину, як одного з елементів події кримінального правопорушення [4].

Розкриваючи особливості такої категорії, як час вчинення злочину, треба акцентувати, що за результатами опитування працівників Національної поліції, які брали участь у розслідуванні злочинів, передбачених ст. 166 КК України:

- 94 % опитаних респондентів виділили, що встановлення часу вчинення злочину дозволяє висунути обґрунтовані гіпотези про спосіб вчинення злочину, особу злочинця та детально дослідити інші елементи обстановки вчинення злочину.

- 86 % опитаних респондентів мають труднощі під час розслідування з встановленням часу вчинення злочину.

Це зумовлено тим, що переважна більшість злочинів, кваліфікованих за ст. 166 КК України, належать до категорії тривалих злочинів (79 % від загальної кількості). Цей

висновок можна зробити за результатами проведеного нами аналізу судової практики. Зокрема, рішення судів містять такі формулювання, як «в період часу» або «точний час встановити під час досудового та судового слідства не вдалося».

Період часу між вчиненням протиправних діянь злочинця, точніше їх зовнішнього прояву до настання суспільно-небезпечних наслідків, які знаходять своє вираження у настанні тяжких наслідків для потерпілого, може обчислюватись днями, тижнями, місяцями, а інколи і роками.

Спираючись на результати дослідження Є. С. Усової, 61 % злочинів, кваліфікованих за ст. 166 КК України, тривають декілька днів, 33 % – вчиняються протягом місяців, 6 % протягом років [5, с. 7].

Пропонуємо дослідити час вчинення злочину, передбаченого ст. 166 КК України в широкому розумінні, тобто залежно від пори року. Такий підхід дозволяє повною мірою розкрити кореляційні зв'язки часу вчинення злочину зі способом. Також в роботі наводяться результати дослідження матеріалів кримінальних проваджень, в яких встановлено часові рамки вчинення злочину.

Розглядаючи час вчинення злочину, передбаченого ст. 166 КК України в широкому розумінні на підставі узагальнення даних, отриманих в результаті ознайомлення з матеріалами кримінальних проваджень досліджуваної категорії, можна дійти висновку, що найбільша кількість злочинів вчиняється в літню пору – 43, 75 % від загальної кількості.

Дослідивши матеріали кримінальних проваджень, кваліфікованих за ст. 166 КК України, можна встановити, що це зумовлено кореляційною залежністю з таким елементом криміналістичної характеристики, як спосіб вчинення злочину. Зокрема, способом протиправних діянь в літню пору є залишення дитини (підопічної особи) без належного нагляду, що призводить до утоплення у водоймах, отримання травм, смерті від інфекційних захворювань, які викликані вживанням неякісних продуктів харчування та ненадання кваліфікованої медичної допомоги потерпілому у зв'язку з небажанням батьків звертатись до закладів МОЗ або несвоечасним зверненням за допомогою.

Проведеним дослідженням встановлено, що в осінній період вчиняється 25 % від загальної кількості злочинів, кваліфікованих за ст. 166 КК України. Як правило, такі діяння характеризуються загибеллю потерпілих або отриманням ними тілесних ушкоджень внаслідок використання для обігріву житлових приміщень неякісних обігрівачів або таких, які виготовлені кустарним способом, що призводить до пожеж (внаслідок чого гинуть діти або підопічні особи) або до ураження електричним струмом.

Проте 18,75 % злочинів досліджуваної категорії вчиняються у весняний період і, як правило, такими способами є ненадання або несвоечасне надання кваліфікованої медичної допомоги з вини осіб, на яких покладений обов'язок піклування, потерпілому у зв'язку із захворюваністю на простудні та гострі респіраторні хвороби, що дають ускладнення та призводять до смерті потерпілого.

Дослідивши матеріали кримінальних проваджень, нами встановлено, що найменша кількість злочинів вказаної категорії вчиняється у зимову пору року, лише 12,5 %. Характерними ознаками способів вчинення злочинів є, як правило, використання неякісних (або кустарного виробництва) приладів для обігріву житлових приміщень, які призводять до пожеж або ураження струмом потерпілих, з одного боку, та недостатня увага з боку батьків (піклувальників) щодо підопічної особи, що призводить до гіпотермії, зумовленої дією низьких температур.

На підставі дослідження матеріалів кримінальних проваджень, які кваліфіковані за ст. 166 КК України, де органами досудового розслідування було встановлено конкретизований часовий проміжок вчинення злочину, нами встановлено що найбільша кількість злочинів цієї категорії вчиняються в денну пору доби (з 11:00 до 17:00), зокрема частка таких злочинів становить 36 % від загальної кількості.

У нічну пору доби вчиняється 25 % злочинів (з 00:00 до 05:00). При цьому на вечірню пору доби (з 17:00 до 00:00) припадає 23 % злочинів досліджуваної категорії. В інших випадках, зокрема 16 % злочинів вчиняються у ранкову пору доби (з 05:00 до 11:00).

Підсумовуючи викладене, можна сказати, що час вчинення злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною або особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування є важливим складовим елементом обстановки вчинення злочину. Встановлено, що злочини досліджуваної категорії характеризуються тривалістю його вчинення. Час вчинення злочину в контексті досліджуваного питання перебуває у взаємозалежному зв'язку від способу вчинення злочину.

У переважній більшості (79 %) від загальної кількості матеріалів кримінальних проваджень, з якими ми мали змогу ознайомитись, встановити конкретний часовий відрізок вчинення злочину вказаної категорії під час досудового розслідування не можна, оскільки протиправні діяння винної особи тривають у 61 % днями, 33 % місяцями, 6 % роками.

Отже, на підставі проведеного аналізу чинного законодавства та наукової літератури можна дійти висновку, що час вчинення злочину є невід'ємним компонентом обстановки вчинення злочину. Встановлення точного часу вчинення злочину дозволяє слідчому зробити повною мірою розкрити обстановку вчинення злочину. Крім того, допоможе зробити відповідні висновки про інші складові частини криміналістичної характеристики, зокрема спосіб вчинення злочину, слідову картину та особу злочинця.

1. Пелецький В. О. Обстановка вчинення злочину як елемент криміналістичної характеристики самовільного залишення військової частини або місця служби. *Проблеми законності*. 2011. Вип. 117. С. 249–256.

2. Чаплинський К. О. Криміналістика : підручник. Дніпро, 2017. 480 с.

3. Павлова Н. В., Рец В. В. Визначення місця та часу вчинення шахрайства на первинному ринку нерухомості. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 3. С. 139–142.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України. *Верховна Рада України* : вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 20.08.2023).

5. Усова Є. С. Кримінологічна характеристика та запобігання злісному невиконанню обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування (ст. 166 КК України) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2016. 17 с.

УДК 343.132

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/649-651

Юлія ШЕНДРИК

викладач кафедри кримінального процесу та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Обшук має особливе місце серед слідчих (розшукових) дій, які здійснюються під час досудового розслідування кримінальних правопорушень, оскільки його проведення викликає чи не найбільшу кількість скарг на дії співробітників правоохоронних органів. Дуже важливим є співвідношення між швидким та ефективним проведенням зазначеної слідчої дії та дотриманням прав людини під час її проведення.

В умовах воєнного стану необхідність у проведенні обшуків виникає постійно, тому що кількість кримінальних правопорушень невідомо зростає. Однак через відсутність у КПК України належної правової регламентації процедури проведення обшуку виникають проблемні питання, які досі не врегульовані, незважаючи на внесення численних змін, пов'язаних із воєнним станом.

Як позитивні зміни треба зазначити, відповідно до абз. 3 п. 1 ч.1 ст. 615 КПК України, можливість проведення обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи, обшуку особи без залучення понятих, якщо таке залучення є об'єктивно неможливим або пов'язано з потенційною небезпекою для їхнього життя чи здоров'я, з обов'язковою фіксацією результатів доступними технічними засобами шляхом здійснення безперервного відеозапису [1].

Однак проблема полягає в тому, що під час проведення обшуку потенційна небезпека може виникати не тільки для життя чи здоров'я понятих, а також для життя чи здоров'я слідчого, прокурора та інших учасників обшуку, наприклад, якщо під час обшуку було оголошено повітряну тривогу. При цьому КПК України не визначає, як діяти в такому разі. Логічно було б перервати проведення слідчої дії та усім учасникам обшуку піти до найближчого укриття, а проведення обшуку продовжити після відбою тривоги. Але тут